

UNIVERSITETET I
NORDLAND

Kandidatnr.: 15 og 13

Kurskode: SA205S

Innleveringsdato: 13.06.13

Totalt antall sider:

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Avgrensning og definisjon	1
1.3	Oppgavens oppbygning	2
2.0	Tilnærming og valg av metode.....	3
2.1	Kvalitativ tilnærming som valg av metode – Fra empiri til teori.....	4
2.2	Etiske avveininger	4
2.3	Intervju	5
2.4	Metodekritikk	5
3.0	Teoridel	6
3.1	Omsorgsovertakelse	6
3.2	Foreldres oppfølging fra barnevernstjenesten.....	8
3.3	Foreldres medvirkning.....	8
3.4	Tilbakeføring.....	9
3.5	Barnevernrettens grunnleggende prinsipper	9
4.0	Analysedel.....	13
4.1	Barneverntjenestens praksis	13
4.1.3	”Du er jo i sjokk”	15
4.2	Barnevernets fire grunnprinsipper for en god relasjon	16
4.2.1	”Vi kan jo la oss påvirke ...”	17
4.2.2	”Hvis du skal beholde guttene dine, må du være mer enn perfekt.”	19
4.3	Hjelp til selvhjelp	20
4.3.1	OPPFØLGINGENS PROBLEMATIKK FOR VIDERE HJELP.....	21
4.3.2	BEDRE OPPFØLGING GJENNOM ANDRE HJELPEORGAN.....	22
4.4	Tilbakeføring.....	23
4.5	Kvantitet fremfor kvalitet	25
5.0	Avslutning	26
	Bibliografi	27

1.0 INNLEDNING

1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA

I vår oppgave har vi valgt å ha tema Barnevern, og biologiske foreldre som bakgrunn av oppgaven. Vi har sammenfattet følgende problemstilling;

'' *Hvordan blir biologiske foreldre ivaretatt etter en omsorgsovertakelse?* ''.

I vår undersøkelse er vi ute etter å finne ut mer om hvordan biologiske foreldre blir ivaretatt, både *før* og særlig *etter* en omsorgsovertakelse.

Vi vil også undersøke om hvordan foreldres ressurser og evner til endring blir ivaretatt, og hvilke fokus Barnevernstjenesten har til de biologiske foreldrene.

Barnevernstjenestens hovedfokus er barnets beste, og det vil derfor være naturlig å stille spørsmål ved oppfølgingen av biologiske foreldre, og dens kvalitet.

Et annet viktig tema er barnets tilknytning til foreldre, og eventuell tilbakeføring etter omsorgsovertakelsen.

Som medarbeider i en barneverntjeneste, og som tidligere støttekontakt og tilsynsfører, har vi sett problematikken ved ressurser og økonomi. Med innsparinger og et økonomisk press vil det være naturlig at kvantitet går fremfor kvalitet i et barnevernsarbeid. Det er pr. i dag mange på venteliste, og sakene må prioriteres. Risikoen kan bli at foreldre og barns utvikling forverrer seg, og at manglende omsorgsevne og atferdsproblematikk blir for stor under ventetiden med hjelpetiltak. Konsekvensene kan i verste fall bli at forholdet i hjemmet blir så alvorlig, at risikoen for omsorgssvikt er tilstede.

1.2 AVGRENSNING OG DEFINISJON

I en empirisk oppgave med begrenset antall sider og tidspress, er avgrensninger viktig. Vi har i vår oppgave generalisert ned våre respondenter til *en* og *samme* kommune. Vi har gjort et tilfeldig utvalg av respondentene, som er de biologiske foreldrene. Det har blitt gjennomført et intervju med leder av barnevernstjenesten i samme kommune, slik at barnevernstjenestens syn kommer frem. Intervjuet av leder i barnevernstjenesten er kun basert på generelt grunnlag, og omsorgsovertakelsene mot de nevnte respondentene drøftes ikke. Det er på grunnlag av ønske fra foreldrene. Vi har derfor valgt å intervjuer leder, og ikke saksbehandlere. Leder i barnevernstjenesten har i tillegg mest erfaring i feltet, og vi finner det derfor mest hensiktsmessig at intervjuet skjer av leder.

Med en omsorgsovertakelse menes det både frivillig plassering og tvangsplassering. Barnet kan bli plassert i fosterhjem, institusjon eller vertsfamilie. Et barn som bor hos vertsfamilie har egen hybel i samme hus, og får oppfølging av vertsførelde. Foreldrene som blir fratatt omsorgen for sitt barn, mister ikke foreldreretten – men den daglige omsorgen. De er også part i saken, og har krav på innsyn i saken frem til barnet er 18 år. Fylkesnemnda kan fatte vedtak om fratakelse av foreldreansvaret, hvis forholdene er slik at det er lite sannsynlig at foreldrene skal kunne bli i stand til å ta forsvarlig omsorg for egne barn igjen. Fylkesnemnda kan i tillegg frata foreldreansvaret dersom barnet har fått en slik tilknytning til hjemmet der barnet har oppholdt seg, at det vil være skadelig for barnet ved en eventuell flytting. (LOV 1992-07-17 nr 100:Lov om barnevernstjenester).

Våre informanter har opplevd både frivillig plassering, og med tvang. Ingen av barna har blitt plassert i vertsfamilie, men i fosterhjem. Barnet til en av informantene skal legges inn på institusjon i løpet av kort tid.

Som sosial arbeider er empowerment et viktig begrep. Med et oppfølgingsansvar av foreldre som har mistet omsorgen for sine barn, skal man hjelpe foreldre til å takle hverdagen som kommer. Empowerment kan defineres på mange måter, men det handler om hvilken kontekst, virkelighetsforståelse og menneskesyn som legges til grunn. Empowerment vil i denne oppgaven defineres som hjelp til selvhjelp. Barnevernet skal bidra til at foreldrene føler innflytelse og makt i sitt eget liv, og for de forhold som kan bidra til økt velferd. Det vil med andre ord bety *brukermedvirkning*.

1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING

I første del av oppgaven beskriver vi bakgrunn for bruk av metode, og hvorfor vi har valgt kvalitativ metode i vår undersøkelse. Vi beskriver videre hvilke etiske avveininger vi som forskere må ta i betraktning ved en undersøkelse. I samme avsnitt beskriver vi hvordan intervjuene ble gjennomført.

I oppgavens andre del presenterer vi teorien som er relevant til vårt tema. Teoridelen består av fem deler, der relevante tema i barnevernlovens beskrives i tre av delene; omsorgsovertakelse, foreldres oppfølging av barneverntjenesten og tilbakeføring. Siste del av teoridelen handler

om foreldres medvirkning og barnevernrettens grunnleggende prinsipper, som barnevernloven bygger på.

I analysedelen drøfter vi teoridelens temaer og knytter dem opp mot de funnene vi har gjort i vår undersøkelse. Samlet empiri vil ha hovedfokus, og vi bruker relevant teori for å drøfte de temaene som kommer frem i intervjuene.

Avslutningen består i hvilke *resultat* man har kommet frem til i undersøkelsen, og avsluttende kommentarer i forhold til undersøkelsens innhold.

2.0 TILNÆRMING OG VALG AV METODE

For å få svar på de spørsmålene vi har, gjør vi en empirisk undersøkelse. Alle undersøkelser uavhengig av hensikten bak, har til hensikt å framskaffe kunnskap. For å utvikle ny kunnskap kan man skille mellom tre hovedtyper; beskrivelse, forklaring og prediksjon (Jacobsen, 2005). Beskrivelse innebærer at man ønsker å vite mer om hvordan et fenomen ser ut. I vår undersøkelse ønsker vi å vite mer om hvordan biologiske foreldre blir ivaretatt av barnevernet etter en omsorgsovertakelse, og respondentenes opplevelse. Gjennom undersøkelsen vil det være naturlig å gå innom andre tema som er relevant for undersøkelsen.

En forklaring har som mål å forklare *hvordan* og *hvorfor* et fenomen oppsto. Hvordan blir biologiske foreldre fulgt opp, og hvorfor får de en slik oppfølging som de får. Ved en prediksjon forutser man hva som *kan* skje i fremtiden ut ifra samlet empiri. Ved en konklusjon og et resultat i en undersøkelse, kan man tenke seg hvordan dette kan bli i fremtiden, men det er viktig å tenke at det ikke nødvendigvis er en sannhet (Jacobsen, 2005).

Ved en undersøkelse, uavhengig av hvordan man velger å samle inn teori, er det viktig at empirien tilfredsstillende krav om gyldighet og relevans. Det er også krav om at empirien er pålitelig og troverdig. Videre i en undersøkelsesprosess må man velge seg en strategi. Vi har bygget opp vår problemstilling gjennom en antagelse (hypotese) om et fenomen, for så å undersøke hvorvidt det stemmer eller ikke. En slik fremgangsmåte kaller man en deduktiv tilnærming, og man bruker teori til å samle inn empiri (ibid). Vi har tatt utgangspunkt i intensivt design der vi går i dybden på et fenomen, samt å avdekke forholdene (variablene) og å begrense utvalget av enheter til noen få personer.

I vår undersøkelse vil vi ha fokus på enkeltmennesket, og dens opplevelse av fenomenet. Hvordan *oppleves* en omsorgsovertakelse for biologiske foreldre, og hva tenker de om den oppfølgingen av barnevernet som er lovpålagt jf. Barnevernsloven.

2.1 KVALITATIV TILNÆRMING SOM VALG AV METODE – FRA EMPIRI TIL TEORI

I en undersøkelsesprosess velger man en kvantitativ eller kvalitativ tilnærming. Slike undersøkelsesmetoder er ikke annet enn hvilke form for informasjon man ønsker å samle inn, og skillet går mellom ord eller tall. Ved valg av kvalitativ metode, ønsker vi å finne ut om hvordan mennesket tolker den sosiale virkelighet, og er opptatt av deres egne ord. Gjennom en kvalitativ tilnærming må vi velge hvordan vi skal samle inn informasjon, der vi har valgt å gjennomføre individuelle intervju. Våre hovedkilder er enkeltmennesket, som også er vår primærdata. Den sekundære dataen samles ved kildegranskning. Vi har valgt oss ut enheter, som respondenter, informant og kilder. Respondentene består av foreldre som har opplevd å bli fratatt omsorgen for sine barn, og informant som leder i barnevernstjenesten.

Med bakgrunn i tid og kostnad har vi valgt å begrense populasjon til *en* kommune, og begrenset utvalget med og kun intervjuet et tilfeldig, og begrenset utvalg av biologiske foreldre.

I undersøkelsens siste fase analyseres samlet data, og det stilles spørsmål ved hvor gode de funnene og konklusjonene vi har kommet frem til er (ibid).

2.2 ETISKE AVVEININGER

Mange undersøkelser bygger på hva mennesker tenker, hva de gjør og hvordan de gjør det. Vi studerer mennesket. Derfor er det viktig å holde seg til noen etiske retningslinjer, fordi man ”bryter seg inn” i deres privatliv. Det er også viktig at vi som undersøkere er klar over hvilke etisk grunnlag vi legger til grunn før vi gjør en undersøkelse. De som intervjues og undersøkes, må være informert på forhånd om hvilke undersøkelse som blir gjort, innhold, frivillighet og forståelse (Jacobsen, 2005).

Våre informanter og respondenter har skrevet under samtykkeerklæring som inneholder en beskrivelse av oppgavens tema, opplysninger om frivillig deltagelse, og at alle som blir intervjuet blir anonymisert i oppgaven.

2.3 INTERVJU

Vi har på forhånd laget intervjuguide som informantene fikk på forhånd. Årsaken til det var at de skulle være forberedt på hva som ble stilt av spørsmål, og at de skulle ha anledning til å komme med innveininger, dersom det var noe de ikke ønsket skulle være med. Vi var sammen under intervjuene, og lydopptak ble tatt. Vi dro hjem til dem, og var opptatte av at informantene ikke skulle føle ubehag med situasjonen. Vi avklarte på forhånd at det kunne bli vanskelig, og at de når som helst kunne bryte dersom de følte det slik.

Intervjuene varte ikke mer enn 1,5 timer, og vi gjorde tre intervjuer totalt. Intervjutiden var ulik hos hver informant, men det var naturlig at andre spørsmål dukket opp under samtalen. Informantene hadde også anledning til å snakke fritt, og vi opplevde settingene som veldig naturlig.

Vi har intervjuet to biologiske mødre som har opplevd omsorgsovertakelse, og som også er våre respondenter. For å kunne ha mer oversikt blir mødrene kalt respondent 1 og 2. I tillegg til våre respondenter, har vi intervjuet leder ved en barnevernstjeneste som vår informant.

2.4 METODEKRITIKK

Gjennom vår oppgave og bruk av kvalitativ metode, vil oppgaven ha svakheter. Vi har få informanter, noe som gjør at dataen vi har samlet inn ikke er allmenngyldig for alle som har opplevd en omsorgsovertakelse.

3.0 TEORIDEL

I Barnevernsloven § 4-16 er det fastslått at Barnevernstjenesten har en fortløpende plikt til å følge opp vedtak om omsorgsovertakelse. Ved en oppfølging av vedtak skal barn og foreldres utvikling følges nøye opp ved omsorgsovertakelse (LOV 1992-07-17 nr 100: Lov om barnevernstjenester). Barnevernstjenesten har et selvstendig ansvar for å bistå med hjelp til de foreldrene som har fått fratatt omsorgen for sine barn. Hensikten med oppfølgingen er at foreldrene skal få muligheten til og senere makte omsorgen for sitt barn. Når en omsorgsovertakelse skjer, kan det sette foreldre i en svært vanskelig situasjon. Barnevernet kan da med et oppfølgingsansvar bidra til å etablere kontakt med andre deler av hjelpeapparatet dersom det er nødvendig (NOU 2012:5).

Jf. § 4-4 i Barnevernsloven skal barneverntjenesten gjennom råd og veiledning, i tillegg til andre hjelpetiltak, gi det enkelte barn gode levevilkår og utviklingsmuligheter. Alle hjelpetiltak er i hovedsak frivillig, men § 4-4 gir også adgang til pålegg om hjelpetiltak. Et pålegg om hjelpetiltak kan imidlertid kun skje ved at barnet skal gå i barnehage eller ha et annet dagtilbud (Lindboe, 2011).

Dersom tilstanden i hjemmet ikke er tilstrekkelig etter utprøvd hjelpetiltak, kan barnet plasseres utenfor hjemmet. Plassering utenfor hjemmet jf. § 4-4 skal skje i samråd med foreldre, og det skal foreligge samtykke.

3.1 OMSORGSOVERTAKELSE

''Hjelp skal primært gis i hjemmet, og plassering skal være siste alternativ.''

Ved en omsorgsovertakelse overtar barnevernstjenesten hovedansvaret for barnets oppvekst. Foreldre beholder foreldreansvaret, tross for at foreldreansvaret i stor grad er begrenset. Når en omsorgsovertakelse skjer med – eller uten foreldres samtykke, fattes det vedtak etter § 4-12 i Barnevernloven av 17.juli 1992 nr. 100.

Grunnlaget for omsorgsovertakelse uten samtykke, kan treffes dersom det er alvorlige mangler i den daglige omsorgen barnet får. Foreldres manglende omsorgsevne i forhold til daglig omsorg, alvorlig mangel i personlig kontakt og trygghet i henhold til barnets alder og utvikling, er nedfelt i § 4-12. Videre gir § 4-12 adgang til omsorgsovertakelse dersom foreldre ikke dekker barnets særlige behov for opplæring og behandling, dersom barnet blir utsatt for mishandling, alvorlige overgrep, eller dersom det er overveiende sannsynlig at helse og utvikling hos barnet kan bli alvorlig skadd. Ved at helse og utvikling hos et barn kan bli alvorlig skadd, er på grunnlag av at dets foreldre ikke er i stand til å ta tilstrekkelig ansvar for sitt barn (Lindboe, 2011).

Barnets beste må alltid være med i vurderingen, og vilkårene i § 4-12 gjelder uavhengig om barnets foreldre samtykker eller ikke. Omsorgsovertakelse jf. § 4-12 må alltid vedtaket fattes av fylkesnemnda (ibid).

Fylkesnemnda er et forvaltningsorgan for barnevern og sosiale saker, og er uavhengig og frittstående. Departementet har ikke myndighet til å omgjøre vedtak fattet av nemnda, og

fylkesnemnda er derfor unndratt fra departementets instruksjonsmyndighet. Dersom en sak skal avgjøres i fylkesnemnda handler det primært om; tvang, pålegg om hjelpetiltak, oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse eller klagesaker i akuttvedtak. Slike saker som skal avgjøres i fylkesnemnda skal skje innen 3 mnd, og kan utvides til 6 mnd i særskilte tilfeller (Lindboe, 2011).

Etter at vedtak om omsorgsovertakelse er fattet i fylkesnemnda, er ikke dommen endelig før ankefristen er utløpt. Dersom barneverntjenesten har vurdert at barnet må plasseres umiddelbart utenfor hjemmet, har de anledning til å fatte et akuttvedtak jf. Barnevernloven § 4-6, 2.ledd. Et akuttvedtak fattes når det i all hovedsak er fare eller risiko for skade, men et slikt vedtak vil ikke være grunnlag nok dersom saken skal undersøkes nærmere (ibid). Et akuttvedtak godkjennes av barnevernstjenestens leder eller påtalemyndigheten, men må i tillegg godkjennes av fylkesnemndas leder innen 48 timer. En godkjennelse av akuttvedtak via fylkesnemndsleder tilføyde Stortingskomiteen som en rettssikkerhet. Godkjennelsen består i en beskrivelse som er i samsvar med lovens vilkår (Lov om 17 juli 1992 nr.100 om barneverntjenester).

Et slikt akuttvedtak kan skje uten foreldres samtykke, og overholdes ikke fristene – faller vedtaket bort. Et akuttvedtak er kun midlertidig, og i de fleste omsorgsovertakelser skal det tas utgangspunkt i at barnet skal tilbakeføres. Uavhengig av hvilke årsak barnet har blitt plassert utenfor hjemmet, har barnevernet plikt til å følge opp biologiske foreldre (ibid).

3.2 FORELDRES OPPFØLGING FRA BARNEVERNSTJENESTEN

'' En bedre oppfølging av foreldrene bygger på en forståelse av at hjelp til foreldrene gagnar barnet. Et mål er at foreldrene skal oppleve verdighet i kontakten med barnevernstjenesten'' (Slettebø, Veileder - Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på insitusjon, 2009)''

Barnevernstjenesten er pliktig jf. § 4-16 til å følge opp vedtak som er fattet for omsorgsovertakelse. Det betyr at barnevernstjenesten skal følge nøye med utviklingen hos barnet, i tillegg til biologiske foreldre. Når en omsorgsovertakelse skjer, skal barnevernstjenesten i løpet av kort tid kontakte foreldre til samtale. Barnevernstjenesten kan

da henviser foreldre til evt. andre hjelpeapparater som kan gi foreldre den hjelp de måtte ha behov for (Lov om 17 juli 1992 nr.100 om barneverntjenester).

''Bestemmelsen innebærer også at barneverntjenesten har et selvstendig ansvar for å hjelpe foreldrene til å komme i en slik posisjon at de igjen kan makte omsorgen for barnet. Dette er forutsatt i forarbeidene. Bestemmelsen bygger på en erkjennelse av at foreldrene er i en vanskelig situasjon når barn blir tatt under omsorg og plassert utenfor hjemmet. Oppfølgingsansvaret vil for eksempel kunne gå ut på å hjelpe foreldrene med å komme i kontakt med andre deler av hjelpeapparatet, for eksempel psykiatrien, familievernet og sosialtjenesten.''

3.3 FORELDRES MEDVIRKNING

Foreldres brukermedvirkning er ikke en lovfestet rett foreldre har. Forarbeidene gjennom barnevernloven viser til at foreldre har rett til å involveres i selve saksbehandlingen i deres sak i barnevernet. Tiltakene som iverksettes skal skje sammen med foreldre. Foreldre er part i saken og har gjennom kontradiksjonsprinsippet, krav om å bli informert og ha mulighet til å uttale seg før et vedtak fattes (Sandbæk, Bunkholdt 2011).

Råd, veiledning og hjelpetiltak skal gi mulighet til å bedre barns levekår og utvikling i samarbeid med foreldre, for å hindre at situasjonen utvikler seg på en uheldig måte (ibid). Dersom foreldre ikke etterlyser innsyn, må barnevernstjenesten hjelpe foreldre til innsyn i deres sak. Sandbæk og Bunkholdt (2011) mener at dersom barnevernstjenesten gir foreldre mest mulig informasjon, medbestemmelse og selvbestemmelse, ivaretas foreldres medvirkning, i form av at barnevernstjenestene bruker fremgangsmåter som gir informasjon, og involvering av foreldre mer kontinuerlig. Ved at foreldre er en del av beslutningene barnevernet tar, sikres foreldres interesser som er nødvendig. Det er ikke en selvfølge at foreldre skal være enige i beslutningene som tas, men at samarbeid, forståelse og synspunkter tas med i den endelige beslutningen (Sandbæk, Bunkholdt 2011).

3.4 TILBAKEFØRING

En opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse skjer automatisk når barnet blir 18 år. Foreldre har imidlertid anledning til å kreve omsorgen tilbake før barnet er 18 år jf. § 4-21, og dersom foreldre kan gi barnet forsvarlig omsorg, skal vedtaket opphøre. Det betyr at foreldre

skal ha gjort endringer ved det som nødvendiggjorde en omsorgsovertakelse. Ved en tilbakeføring må det også vurderes om foreldres omsorgsevne kan styrkes ved hjelpetiltak etter § 4-4. Det hele handler om at foreldres omsorgsevne må være tilstrekkelig til at foreldre kan i vareta barnet (Lindboe, 2011).

Ved en tilbakeføring må alltid barnets beste komme først, slik det alltid skal. Tilknytning til foreldre tas med i vurdering om omsorgsovertakelse, og ved en tilbakeføring må tilknytning til fosterforeldre tas med i vurderingen (ibid). Barnevernloven bygger på en rekke prinsipper som uttrykkes for hva de grunnleggende verdier i vårt samfunn bygges på. Barnevernrettens prinsipper vil få betydning for hvilke arbeid barnevernet har som praksis (NOU 2012: 5).

3.5 BARNEVERNRETTENS GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER

Barnevernretten bygger primært på fire grunnleggende prinsipper. Hensikten med de grunnleggende prinsippene er å beskytte mot inngrep, og hvordan barnevernstjenesten skal veie de ulike hensyn opp mot hverandre.

3.5.1 Legalitetsprinsippet

Legalitetsprinsippet skal hindre at myndighetene griper inn i hjemmet og forstyrrer privatlivets fred, uten grunn eller hjemmel i loven. Alt myndighetene foretar seg i forhold til å begrense og innskrenke innbyggernes rettigheter, skal kunne hjemles i loven.

Legalitetsprinsippet har betydning i to sammenhenger. På den ene siden skal en ha hjemmel i loven for å foreta vedtak og inngripelse i hjemmet, samtidig som en skal tolke legalitetsprinsippet meget forsiktig. Tolkingsprinsippet betyr at det kan settes tvil til om det finnes vilkår som oppfyller lovens krav, eller om hensynet til barnets beste går foran (Sandberg, 2003).

Legalitetsprinsippet legger også føringer for hvordan både fremgangen og saksbehandlingen skal skje i en barnevernssak. (Bunkholdt og Sandbæk, 2008)

3.5.2 Det mildeste inngrep- prinsippet

Barnevernet skal under alle forhold, jobbe etter mildeste inngrep- prinsippet. Det betyr at strengere tiltak enn det som er nødvendig ikke er lov. Ett eksempel på dette er at en

omsorgsovertakelse ikke skal gjennomføres hvis det finnes tiltak som kan bedre forholdene i hjemmet der barnet er (Sandberg, 2003).

Det har vært ønsket i Lov om barneverntjenester om at terskelen for iverksetting av tiltak i hjemmet skulle vært mindre. Da hadde tiltakene også fungert som forebyggende tiltak, samtidig som de inntraff på ett tidligere tidspunkt og skaden ikke hadde vært så stor, og færre tiltak hadde vært nødvendig. (Bunkholdt og Sanbæk, 2008)

3.5.3 Barnets beste

”§ 4-1 Hensyn til barnets beste.

Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.” (LOV 1992-07-17 nr 100: Lov om barnevernstjenester).

I en barnevernssak er det alltid hensyn til barnets beste som skal stå sterkest. Alle tiltak som iverksettes og som utøves skal være for å bedre barns oppvekst og levevilkår. Siden dette er ett begrep som det utøves skjønn på, har det noe å si for hvordan det tolkes ut fra gitt situasjon. Alle barn og alle familier er forskjellige, og derfor må skjønnsutøvelsen også bli forskjellig. Det er ikke gitt at en sak får samme utfall uavhengig av saksbehandler/fylkesnemnd. Det diskuteres også på ulike arenaer og i faglige miljø hva som er barnets beste. I en barnevernssak kan det være barnets beste å sette tiltak inn i hjemmet i form av økonomisk hjelp, råd og veiledning og lignende, mens det i en annen barnevernssak kan være avgjørende for barnets utvikling med en omsorgsovertakelse. (Bunkholdt og Sandbæk, 2008)

3.5.4 Det biologiske prinsipp

”Etter norsk rett er det biologiske foreldre som har ansvar for barns omsorg” (Lindboe:17, 1994).

Det fremgår av loven at det har stor verdi for barn å vokse opp hos biologiske foreldre. Da den nye loven om barneverntjenester kom i 1992, ble mye forandret. Det endret imidlertid ikke adgangen barnevernet har til inngripelse i hjemmet gjennom omsorgsovertakelse, nektelse av tilbakeføring til biologiske foreldre eller tvangsadopsjon. Som den gamle loven

fra 1953, tar den nye loven også utgangspunkt i barnets beste, som i utgangspunktet er hjemme hos sine foreldre. Men når forholdene i hjemmet ikke er forenelig med barns oppvekst og utvikling, har barnevernet adgang til å flytte barnet ut av hjemmet (Lindboe, 1994).

Det er bred enighet om at det beste for barn er å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Barn vil ikke skilles fra sine foreldre, og barn liker heller ikke å skille seg ut på noen måte. Det er mest vanlig for de fleste barn i Norge å vokse opp hos sine biologiske foreldre, og en adskillelse kan bli vanskelig for barna det gjelder. Videre vil omsorgssvikt over tid skade barn mer enn en omsorgsovertakelse vil. Selv om det finnes de barn som vil fungere videre i livet etter å ha opplevd omsorgssvikt i barndommen (Bunkholdt og Sandbæk, 2008).

Ekspertutvalget som utredet det biologiske prinsipp i barnevernet, anbefaler at det utredes ett nytt prinsipp som baserer seg på utviklingsfremmende prinsipper. Under dette prinsippet er det tre faktorer som gjør seg gjeldende for hvordan en omsorgsovertakelse skal vurderes eller ikke.

1/ om tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom omsorgsperson og barnet er utviklingsstøttende eller ikke

2/ alvorlighetsgraden og stabiliteten av omsorgssvikt

3/ om omsorgspersonens egenskaper er varig eller av forbigående karakter (NOU 2012:5).

Ekspertutvalget viser videre til at det ikke har betydning for barnet om omsorgspersonen er biologisk forelder, adoptivforelder eller fosterforelder, så lenge barnet har det bra. Det er heller ikke lenger fokus på om oppvekstvilkår får konsekvenser, men heller ett fokus på *hvilke* oppvekstvilkår som får hvilke konsekvenser (www.forskning.no).

Videre er det stor diskusjon om det biologiske prinsipp vektlegges for mye. Det menes at biologiske foreldre ikke er en nødvendighet for tilstrekkelig utvikling, og peker på adopterte barn som klarer seg fint uten biologiske foreldre til stede i sine liv (Bunkholdt og Sandbæk, 2008).

John Bowlbys teori fra 1953 bygger på at barn helt fra spedbarnsalder søker nærhet og varme til sin omsorgsgiver uavhengig av om det er biologisk eller ei. Han var opptatt av *kvaliteten ved forholdet* og ikke *hvem* omsorgsgiveren er (Bunkholdt og Sandbæk, 2008).

4.0 ANALYSEDEL

4.1 BARNEVERNTJENESTENS PRAKSIS

Årsaken til en omsorgsovertakelse handler primært om foreldres manglende omsorgsevne. Barnevernstjenesten er pålagt å praktisere loven i sitt arbeid (Lov om 17 juli 1992 nr.100 om barneverntjenester). Barnevernstjenesten vi har intervjuet mener at ved en omsorgsovertakelse er foreldrene for dårlig til omsorg, og omsorgsevnen er vurdert for dårlig. Rus, psykiatri og utviklingshemming kan være årsak til at barnevernstjenesten har vurdert det formålstjenelig med omsorgsovertakelse. Det handler alltid om barnets beste.

Videre påpeker barnevernstjenesten at hjelpetiltak jf. § 4-4 skal i utgangspunktet være prøvd før en eventuell omsorgsovertakelse. Så fremst foreldrene ikke har samtykket til frivillig plassering utenfor hjemmet (§ 4-4,5. ledd). Mange foreldre kan ha behov for at deres barn får midlertidig plassering, slik at de bedre kan håndtere hverdagen sammen med sine barn. I slike tilfeller mener barnevernstjenesten at det vurderes hvorvidt det er formålstjenelig med tilbakeføring, men at de kan konkludere med det motsatte. I enkelte saker kan det være mer formålstjenelig å skape stabilitet, og at de overtar omsorgen for barnet. Dersom foreldre er uenig, kjøres det sak til fylkesnemnda jf. § 4-12 (Lov om 17 juli 1992 nr.100 om barneverntjenester). Barnevernet må da se at det skjer en endring, og at forholdene i hjemmet blir gode nok slik at det ikke foreligger videre bekymring for barnets helse og utvikling.

4.1.1 HENSYN TIL BARNETS BESTE

Hvert enkelt tiltak skal alltid være til barnets beste. De ulike tiltakene skal ikke vurderes ut ifra barnets atferd og symptomer, men på grunnlag av hva som er barnets behov. Barnevernstjenesten har ikke til oppgave å verne barnet mot samfunnet, men skal bidra til at barnets livssituasjon bedres. Dette innebærer at barnets livssituasjon både før og etter hjelpetiltak, må vurderes grundig. Barnets behov går alltid før foreldres behov, og det legges vekt på at barnet skal ha stabil, god voksenkontakt og kontinuitet i den daglige omsorgen (Tellefsen & Holgersen, 2003).

Begge våre informanter hadde samtykket til frivillig plassering. De hadde lik forståelse for hva som var, og fortsatt er - det beste for sine barn. De var klar og tydelig på at det ble tatt rette avgjørelsen i samråd med barnevernet. Barnevernstjenesten er opptatt av å samarbeide

med foreldrene så langt det lar seg gjøre. Men barna er det kjæreste en forelder har, og barnevernets inngripen kan oppleves ulikt fra forelder til forelder.

4.1.2 GYLDIG SAMTYKKE VS FRIVILLIG TVANG

I barnevernets system er det et faktum at et manglende samtykke kan føre til andre og strengere tiltak, dersom det vurderes å være til barnets beste. Forarbeidene legger ingen krav til hvilken gyldighet samtykke skal ha, men man bruker en teori om hva som er kravene for når et samtykke skal anses som frivillig, og derfor gyldig (Stang, 2002).

For at et samtykke skal anses som gyldig, må vedkommende ha en viss personell kompetanse. Det betyr at vedkommende må ha rettslig handleevne og personlige forutsetninger for å ha forstått hva samtykket omfatter. Videre må vedkommende ha prosessuell kompetanse. Samtykket som blir gitt må ikke komme frem på bakgrunn av trusler, svik eller tvang. Et samtykke skal bygges på informasjon som er tilstrekkelig og de formkrav som er satt må oppfylles (ibid).

Et informert samtykke handler om at det er gitt saklig informasjon for hva barnevernet vurderer som barnets beste. Saklig informasjon kan være å informere foreldre at dersom det haster med å iverksette hjelpetiltak, må barnevernet se seg nødt til å iverksette strengere tiltak. Årsaken er at barnevernet ønsker å forhindre at alvorlighetsgraden eskalerer. Det er vanskelig å skille mellom saklig informasjon og tvang, og et slikt tilfelle kan oppleves som press. Vurderingen må hele tiden bygges på nytten av hjelpetiltak, og konsekvensene dersom hjelpetiltakene iverksettes for sent (ibid).

I samtale med foreldrene uttrykte begge foreldre at tiden etter omsorgsovertakelsen var veldig tøff. En av mødrene, følte der og da at de ikke hadde noe annet valg enn å samtykke. Nettopp fordi hun visste konsekvensen – en omsorgsovertakelse jf. § 4-12. Hun forteller videre at hun visste at det gikk den veien, slik situasjonen var da. Hun hadde en gutt med store atferdsproblemer, som endte i en konfliktfylt hverdag som hun ikke maktet med. Hun oppleves som en bevisst dame, som er forent med situasjonen slik den er i dag. Tiltross for en vanskelig tid, sier hun at hun innså med tiden at det var slik det måtte være. Hun ser at gutten har det bra i dag, og har hatt mye samvær med sin sønn.

Men når vi spør mor om hvordan hun opplevde sitt samarbeid med barnevernet, vet hun ikke hva hun skal si. Hun samtykket tiltross for at hun ikke var enig, fordi hun ikke følte

selvsikkerhet til å si noe annet. Hun visste jo hva konsekvensene ville bli – og utfallet det samme.

Respondent 2 forteller at hun samtykket til frivillig plassering, fordi hun var så psykisk nedbrutt av sin daværende mann. Hennes to eldste barn på 7 og 9 år flyttet i fosterhjem, og *''egentlig føler jeg at jeg valgte han fremfor mine to sønner''*. Hun fraskrev seg omsorgen fordi hun var så psykisk syk på det tidspunktet, og hun innså at de ikke hadde det bra sammen med henne.

Men forskjellen mellom gyldig samtykke og det som kan oppleves som frivillig tvang er vanskelig å definere, og det kan oppleves ulikt mellom foreldre og barnevern. Det er her foreldres opplevelse som er viktig. I samarbeid med en forelder som føler svekket selvfølelse og som ikke har tro på seg selv slik som respondent 1, kan det tenkes at barnevernets rolle blir enda viktigere. Et informert samtykke, som drøftes og reflekteres sammen med de foreldre som er i stand til det - blir enda viktigere.

4.1.2 *''Du er jo i sjokk''*

Respondent 2 forteller at ved den første omsorgsovertakelsen opplevde hun tiden etter som veldig vond, og hun måtte starte på nytt *''... for jeg var jo litt forskrudd i hodet..''*. Respondent 1 uttrykker at hun aldri har vært den som har *''ropt høyest''*, og at hun følte det som et nederlag å miste omsorgen. Hun hadde mistet sin rolle som mor.

''For de fleste foreldre vekker plasseringen følelsesmessige reaksjoner som sorg, skam og svekket selvfølelse, og de er usikre på sin nye foreldrerolle.'' (NOU 2012:5).

Konklusjoner trukket i tidligere norske undersøkelser referert av Slettebø, styrker våre respondenters følelse av at de føler seg devaluert som mennesker, og som foreldre. At barnevernet overtar omsorgen for deres barn, gjør at de blir usikre på sin foreldrerolle og opplever at deres selvfølelse blir svekket betydelig (NOU 2012: 5).

Alle barn har en ukrenkelig verdi, og barns oppvekstvilkår overgår alle andre hensyn. Samtidig skal foreldres integritet og selvrespekt vernes, og de må utvikle sin tiltro til egne evner og de framtidige mulighetene de har. Sistnevnte er en verdi som i liten grad har hatt

fokus som en praktisk rettesnor, og som må anses som en stor svakhet ved barne- og ungdomspolitikken (NOU 2000:12).

''... opplevelsen er vel følelsen av tomhet og sjokk. Og sorg. Forferdelig stor sorg. En sorg som kommer igjen og igjen. Du kan leve normalt lenge og ha ett fint forhold, men så plutselig er den der igjen. ''

En oppfølging av barnevernet skjer etter omsorgsovertakelsen har funnet sted, og undersøkelser viser at det er vanskelig før de har fått bearbeidet sine egne følelser i tiden etter. Mange foreldre har i tillegg slitt mye psykisk, og under mye stress før omsorgsovertakelsen fant sted. Denne gruppen foreldre er særdeles sårbare, både på grunn av den generelle livssituasjonen de er i på daværende tidspunkt, i tillegg til deres spesielle bakgrunn (ibid).

4.2 BARNEVERNETS FIRE GRUNNPRINSIPPER FOR EN GOD RELASJON

I boken *''Praktisk barnevernarbeid''* snakker Bunkholdt og Sandbæk om fire grunnprinsipper som barnevernet bør jobbe etter når de kommer til kontakt med foreldre og barn. De fire grunnprinsippene omhandler først et *helhetssyn* som betyr at barnets hverdag skal ses i helhet. Aktiviteter og sosialt nettverk må ses ut fra hvilke ressurser og økonomisk bakgrunn barnet kommer fra. Foreldre og barnets egne oppfatninger av seg selv og sin plass i samfunnet og aktivitetene de deltar i.

Det andre prinsippet handler om å ha et *subjektssyn*. I møte med foreldre, barn, fosterforeldre og samarbeidspartnere skal en alltid utvise respekt og ydmykhet. Å ha forståelse for deres situasjon og deres opplevelse av det som er vanskelig. At en har forståelse for at møte med barnevernet kan være både skremmende og bekymringsfullt fra deres side.

Det tredje prinsippet er å ha et *åpenhet - og tydelighetssyn* som handler om å være åpen og ærlig mot foreldre, barn, fosterforeldre og samarbeidspartnere. Å føre en åpen dialog slik at usikkerhet rundt samarbeidet med barnvernet ikke blir så skremmende, og at de eventuelle partene inkluderes på en grei måte som gjør dem trygg på arbeidet som gjøres.

Det fjerde og siste prinsippet omhandler å ha et *utviklingssyn*. Ved å arbeide seg gjennom de ovenstående prinsippene, vil en oppleve positiv utvikling sammen med familien,

samarbeidspartneren eller barnet. Empowerment er nevnt, for å gi brukerne en sjanse til å ta kontroll over egne liv.

I møte med vår andre respondent, forteller hun noe om opplevelsen av ikke å kjenne på den åpenheten og ærligheten det her snakkes om:

”Jeg følte kanskje i perioder at det var en ansatt som så meg, men da rettsaken kom sa hun det stikk motsatte av hva hun hadde sagt til meg som person, så det var bare en løgn. Den personen sa hvor flink jeg var, og ja det var ikke måte på hvor bra jeg var.(...) Og jeg følte at hun så meg helt til jeg skjønte at det ikke var sant.”

Som sosialarbeidere har vi noen yrkesetiske retningslinjer som gjerne følger oss gjennom arbeidet vårt med menneskene vi møter. Det er viktig å være bevisst på den makten vi sitter på, og at vår kunnskap ikke er mer gyldig enn de hverdags erfaringene menneskene vi møter sitter på. (Eide og Skorstad, 2008, Bunkholdt og Sandbæk, 2008)

”(...)jeg skjønner ikke når jeg er på møte med barnevernet, for alt jeg sier blir vridd på, og jeg blir veldig lei meg etterpå for jeg lurte på om jeg har misforstått. Å ja jeg synes det er en nedlatende holdning til meg.”

Alt for ofte skrives det og diskuteres i media om maktmisbruk, og krenkelser av brukere i kontakt med hjelpeapparatet. Den følelsen brukerne sitter igjen med er avmakt, nedverdighet, og følelsen av å være enda mindre verdt enn de i utgangspunktet var i første møte med hjelpeapparatet (Skau, 2005).

Det er naturlig at vi her stiller oss undrende til skjønnsutøvelsen i barnevernet, og deres holdninger til biologiske foreldre som har opplevd vanskelige perioder i livet.

4.2.1 ”Vi kan jo la oss påvirke ...”

”En dialog kjennetegnet ved en interaksjon der partene utveksler erfaringer, holdninger og interesser i en uproblematisk hverdag, og i en atmosfære av gjensidig åpenhet og tillit. Dialogen har med innlevelse og empati å gjøre, og handler om å ”ta de andres standpunkt” (Slettebø, 2008 : 155).

Respondenten i barnevernstjenesten uttrykker at hun ikke har noe problem med å forholde seg til foreldre, samtidig som til barnet. De har et ansvar å hjelpe både barn og foreldre. Men respondenten sier også at de bare er mennesker. ”Vi kan jo la oss påvirke av det ene og den

andre”. Samtidig som de kan la seg påvirke, sier hun også at de må ha en viss holdning til hva de selv føler.

Som sosialarbeider, og menneske i møte med andre, må en ha innsikt til å akseptere holdninger og verdier i seg selv som kanskje ikke alltid er forenelige med det å hjelpe. Men hvis en erkjenner disse holdningene og verdiene i seg selv, vil en likevel kunne klare å akseptere og respektere den en skal hjelpe for den vedkommende er. (Skau, 2005)

Respondent 2 sier:

”Jeg har hatt bitte bitte litt med den saksbehandleren jeg har nå, men når hun ringte sist er det 1 år og 2 mnd siden sist hun ringte.”

Gjennom kontakt som det ikke er mer kontinuitet i enn 1 gang i året, vil det være vanskelig å skape en god relasjon. Respondenten sier samtidig at det skulle vært vanskelig for henne å ha kontakt med barnevernet gjennom oppfølging, fordi det var de som påførte henne den smerten og sorgen hun senere skulle følges opp for.

Hvordan en takler disse menneskene i sorg, har i hovedsak mye å gjøre med hvordan *du* er som menneske. Din personlige kompetanse. Dette er kompetanse som ikke lar seg måle i karakterutskrifter eller vitnemål, men som må utøves i sosialt arbeid gjennom jobben du gjør. Det er ikke gitt at alle som utdanner seg sosialfaglig, skal bli god i jobben de er satt til. Du må innha den personlige siden av profesjonaliteten. Denne egenskapen går igjen i stillingsannonser som ”personlig egnethet”. En må erkjenne at det å lære ny kunnskap og ikke vite alt selv er ett faktum, og være sulten på ny viten om felte og området en arbeider innefor (Skau, 2005).

4.2.2 ”Hvis du skal beholde guttene dine, må du være mer enn perfekt.”

”Jeg husker en gang hun som jobbet på barnevernet da, (...), og hun sa det at: Vet du det at hvis du skal beholde guttene dine så må du være mer enn perfekt.”

Respondent 2 snakker her om de hjelpetiltakene som var iverksatt rundt henne og barna, gjennom avlastningshjem. Om hvordan hun opplevde at det fungerte og at alt var bare bra og til at det ble en omsorgsovertakelse. Og om hvordan dårlig kommunikasjon og lite åpenhet gjorde at hun havnet i situasjonen hun gjorde.

Ifølge loven, § 4-21. Oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse, står det at når det er *”overveiende sannsynlig”* at biologiske foreldre kan ivareta barnet sitt på en forsvarlig måte, skal vedtaket om omsorgsovertakelse oppheves. Med *”overveiende sannsynlighet”* menes det at det må være stor sannsynlighet for at foreldrene klarer med oppgaven om omsorg for egne barn. Samtidig sier loven, § 4-16, noe om at barnevernet skal følge opp både barn og foreldre tett på for å følge utviklingen, og for å anse om situasjonen er slik at en tilbakeføring er aktuell. (NOU 2012: 5).

Samtidig skal skjønnsmessige vurderinger utvises. Anvendelse av barnevernloven krever skjønn, og det vil alltid avhenge av hvem som tolker lovens tekst, og hvilket utfall det får (www.regjeringen.no).

Dette viser at det alltid vil være forskjellig utfall og meninger om hvilke krav som skal stilles til biologiske foreldre som ønsker barna sine tilbakeført. Det er ikke gitt at foreldrene føler at de er skikket for oppgaven som omsorgspersoner igjen, og at barneverntjenesten er enig. Det vår respondent peker på og har fått tilbakemelding på, stiller vi oss spørrende til. Er det slik at barneverntjenesten stiller urimelig høye krav til biologiske foreldre? Krav som for dem, og egentlig oss alle, er uopnåelige?

Samtidig forteller vår respondent om forskjellen på hvordan hun opplevde seg selv som mor og omsorgsperson, og hvordan barnevernet opplevde henne. På spørsmål om hun kan si noe om opplevelsen av omsorgsovertakelsen svarer hun:

”Det var ett sjokk. For da var jeg kommet meg ut av ett turbulent forhold. Jeg var på tur opp. Jeg hadde leger og psykologer som underskrev på at jeg var på tur opp. (...) Det søkte jeg hjelp for, og da tok de henne fordi jeg ikke var sterk nok til å ta meg av en unge med særskilte behov, mente de. Og det var ett sjokk for meg for da var jeg oppegående, sånn som jeg er per i dag.”

Igjen viser dette forskjellen på opplevelsen barnevernet og vår respondent hadde på situasjonen. Mens barnevernet hadde vår respondents psykiske historikk i fokus, hadde hun fokus på hvor langt hun var kommet i forhold til hvor hun hadde vært.

Det er nærliggende å tro at barnvernet her har lagt til grunn barnets beste ut fra historikk og mors psykiske helse gjennom mange år. Men samtidig kan en jo spørre seg om hvor vidt barnevernet hadde kartlagt mors psykiske helse på daværende tidspunkt. I tillegg kan man spørre seg hvordan situasjonen hadde vært hvis mor hadde fått den nødvendige hjelp til å takle situasjonen, da det var mistanke om at datterens far skulle ha misbrukt henne seksuelt.

4.3 HJELP TIL SELVHJELP

''Hjelp med egne psykologiske og emosjonelle vanskeligheter vil ofte være en forutsetning for utvikling av foreldrekompetanse og relasjoner til barna''(NOU 2012:5 s.143).

Hjelp til selvhjelp ligger i begrepet empowerment. Med et oppfølgingsansvar har barnevernet en viktig rolle ved å mobilisere foreldres ressurser. Foreldre må ha tilgang til medvirkning og tilstrekkelig informasjon. De må tilbys reelle valgmuligheter og samarbeidet må være *mellom* familien og de profesjonelle, og ansvaret må fordeles. Maktforskjellene mellom de profesjonelle og klientene må anerkjennes, slik at det ikke direkte eller indirekte er tilstede (Slettebø, 2008).

Når vi spør foreldrene om hvilken hjelp de fikk i tiden etter så har de en felles mening om at de ikke opplevde å få bistand til hjelp. Respondent 1 sier at hun ønsket oppfølging, og at hun heller ikke fikk hjelp til å bli henvist til andre hjelpeapparat. Hun har i senere tid selv uttrykt til barnevernet at hun ønsker bistand til hjelp. Hun gir ikke uttrykk for at hun aldri har ønsket noen kontakt med barnevernet.

''Ja det fikk jeg jo ikke, det opplevde jeg ikke. Opplevelsen er vel at det handler om å starte på nytt.''

Mange foreldre klarer ikke å samarbeide med barnevernet, og med den saksbehandleren som vurderte omsorgsovertakelsen. Mange foreldre etterlyser en tilgjengelighet og kontinuerlig kontakt med barnevernet, og at de ønsker å bearbeide sine følelsesmessige reaksjoner som kommer i tiden etter. Foreldres syn på barnevernet vil påvirkes på bakgrunn av om de er enige eller uenige i omsorgsovertakelsen. Allikevel forventes det at foreldre skal være fornuftige i samarbeidet, og kontakten med barnet vil ofte være avhengig av om hvorvidt foreldre mestrer sine egne følelser (NOU 2012:5).

Respondent 2 følte ikke samme sinne ovenfor barnevernet da hun samtykket til omsorgsovertakelse for sine to gutter, som hun gjorde da de tok omsorgen under tvang for hennes datter. Hun forteller at dersom de har tilbudt henne hjelp, har hun ikke kommet til og tatt i mot den. ''... da hadde jeg jo mest lyst til at de skulle bombes.''. Hun følte et stort sinne, men de tilbydde henne aldri hjelp. Da vi tok kontakt med henne for forespørsel om intervju, visste hun ikke at barnevernet hadde en plikt til å følge opp foreldrene.

Når respondent 1 foreller at hun opplever kontakten mellom henne og barnevernet som grei. Hun har imidlertid ikke fått noen oppfølging de første årene, og ”det har vært mye prat. Prat og prat og.. ja”. Hun ønsket ikke at det skulle bli sendt inn en bekymringsmelding, men hun sier selv at hun etter hvert forstod at det var slik det måtte være. Mor har fått innkallinger til samtaler av og til, men ikke jevnlig. Når vi spør om innholdet i samtalene med barnevernet forteller hun at det var mest om hennes sønn, og at det er det de er mest opptatt av. ”Det er jo for barnets beste.”, men samtidig sier hun at det er med forståelse. Videre forteller hun at hun ikke er så flink til og ”*sette ord på alt ...*”, og at hun ”*ikke er den som sier mest ...*”. Mor ønsker allikevel at barnevernet kunne gjort mer, men at hun legger skylden på seg selv fordi hun ikke ”*... har turt og sagt mer... Men jeg har vel kanskje godtatt det.*”. Hun prøver å være samarbeidsvillig for at ”*jeg tror det er det beste.*”.

4.3.1 OPPFØLGINGENS PROBLEMATIKK FOR VIDERE HJELP

Som nevnt tidligere føler mange foreldre en stor sorg, og en skam over å ha mistet omsorgen for sine barn. Dette kan helt klart være en medvirkende årsak til at foreldre selv ikke ber om hjelp. Respondent 1 sier at hun nå i senere tid har snakket med sin saksbehandler om psykisk hjelp. Respondent 2 uttrykker veldig klart at hun ikke har kommet til og tatt i mot den hjelpen hun hadde blitt tilbudt. Det de har til felles er at de ikke visste at barnevernet hadde et ansvar for å følge opp biologiske foreldre etter en omsorgsovertakelse.

”*... fordi det er ett stort tap. Og i andre tap får du jo krisepsykiatri.*”

I barnevernsloven § 4-15, 3. ledd skal barnevernet vedta en foreløpig omsorgsplan, for hvilke forutsetninger de legger til grunn for plasseringen, og plasseringens varighet. Planen vedtas som endelig senest to år etter overtakelsen, der en redegjørelse for hvorvidt plasseringen skal bestå – og intensjonen for en tilbakeføring skal vurderes. Oppfølgingen av foreldre skjer på bakgrunn av omsorgsplanen (NOU 2012:5).

Innholdet i omsorgsplanen innebærer tre faser. Den første fasen kalt *krisefasen* gjøres uavhengig av de vurderingene som er gjort med tanke på en eventuell tilbakeføring. *Ventefasen* innebærer den nødvendige oppfølgingen foreldre har behov for, slik at de kan gjøres i stand til og igjen ha omsorgen for sitt barn. Siste fase er en ny krisefase som

omhandler en krisebearbeiding og en oppfølging av foreldre, dersom det tas sikte på at omsorgsovertakelsen vil bestå (ibid). Slettebø skriver videre at en oppfølging av foreldre har tidligere blitt anbefalt å gjøres før en eventuell plassering (NOU 2012:5).

Ved at en avklaring skjer før en eventuell overtakelse, kan tenkes hensiktsmessig på flere måter. Foreldrene kan tenkes å være mer mottakelig for tanken på en oppfølging av barnevernet. I tillegg kan den nødvendige hjelpen være kartlagt i samråd med foreldrene, på en bedre måte enn *etter* en overtakelse. Når foreldre anser barnevernet som et sviktende organ, kan en tidligere oppfølgingsplan inneha andre nødvendige hjelpeinstanser. Ved at det skjer i samråd med foreldre i en tidlig fase, vil bidra til økt informasjon til foreldre. Foreldrene har da en bedre mulighet for å søke hjelp hos andre enn barnevernet.

4.3.2 BEDRE OPPFØLGING GJENNOM ANDRE HJELPEORGAN

''Da gikk det bare på å ta jenta fra meg fordi jeg ikke var sterk nok til å ta vare på henne i en slit situasjon på grunn av historien min med psykiske problemer fra jeg var 11 år. (...) Når man ikke har fått bra oppfølging hele sin oppvekst så kan en heller ikke gi barnet det samme.''

Respondent 2 forteller at omsorgsovertakelsen av hennes datter var vurdert ut ifra hennes psykiske forhistorie, og hun fikk heller ingen hjelp til å takle det. Ved spørsmål om hvordan hun håndterte at hennes datter var mistenkt for å ha blitt utsatt for seksuelle overgrep, forteller hun at hun fikk støtte fra en god venninne og hennes nåværende mann. Før de tok omsorgen fikk hun tilbud om hjelp fra psykolog for å håndtere hennes datters situasjon, noe som hun ble veldig glad for. *''Men det viste seg at den psykologen kom ikke for å gi meg råd og tips i forhold til det, han skulle vurdere min omsorgsevne.''* Hun forteller videre at hun ikke forstod det før omsorgsovertakelsen allerede hadde funnet sted. *''Det var nok planlagt at de skulle ta henne.''*

''... det er jo helt vanvittig at det ikke er noe mer rundt den personen som det skjer med.''

Tiltross for at mor sier at hun ikke ville ha stolt på noen, tok det henne 7 år før hun tok kontakt med en hjelpeinstans. Det var da hun klarte å stole på noen igjen. Respondenten føler at omsorgsovertakelsen var et overgrep, og at det gjorde henne enda mer psykisk syk i

ettertid. Gjennom hele intervjuet uttrykker hun frykten hun hadde og fortsatt har, for å bli like psykisk syk som hun har vært. *''... jeg tror ikke at jeg ikke har lov til å gråte, fordi det er blitt brukt i mot meg.''*

Med en slik forhistorie som respondent 2 har, kan man se nytten av å innhente hjelp tidligere. Hun har vært psykisk syk siden 11års alder, og det kan undres over om utfallet ville vært annerledes ved en oppfølging fra andre hjelpeinstanser.

Fordi at barnevernet har den rollen som de har, er det viktig å se andre muligheter for oppfølging – slik at ingen blir ekskludert. At foreldre ikke ønsker hjelp fra barnevernet er helt naturlig dersom de føler at de har blitt sviktende. Med andre hjelpeinstanser som har et oppfølgingsansvar, er mulighetene større for å ivareta foreldrene.

4.4 TILBAKEFØRING

Omsorgsovertakelsen som ett sjokk for respondent 2. Hun hadde nettopp kommet seg ut av forholdet med datterens far, og var på tur opp. Når mistankene om seksuelle overgrep skjedde, søkte mor hjelp. Isteden forteller hun at barnevernet fratok henne omsorgen for datteren, fordi de ikke anså mor som sterk nok til å håndtere et barn med særskilte behov. For henne kom det som et sjokk, fordi hun var like oppegående som hun er i dag. Hun har kjempet i flere år, og gjenopptatt saken fire ganger. Etter at datteren ble så stor, valgte hun selv å slutte å kjempe på grunn av datterens beste. Datteren hadde bodd i fosterhjem i over 5 år, og hun måtte sette sitt barns behov først. Datteren hadde allerede fått for stor tilknytning til fosterforeldre, og mor hadde kun hatt samvær 4 ganger pr. år.

Ved omsorgsovertakelse for en eller flere av familiens barn, er det flere grunner til å ha god og virksom omsorg, i tillegg til oppfølging og støtte til foreldre. Den mest åpenbare grunnen er tilbakeføringsperspektivet. To forhold må være prioritert når separasjonen ved en omsorgsovertakelse er midlertidig, noe som alle overtakelser i utgangspunktet er (NOU 2012:5).

Det handler først og fremst om kontakten og samværet barn har med sine foreldre, som må være til barnets beste. Det må være støttende slik at barns relasjon og bånd til foreldre blir fungerende dersom en tilbakeføring skulle bli aktuell. Det handler i tillegg om å benytte tiden barnet er plassert utenfor hjemmet, til å hjelpe foreldrene med å styrke sin omsorgsevne. Ved

å styrke foreldres livsførsel og form for samhandling og tilknytning med barnet, vil det bidra til et bedre og utviklingsfremmende nivå (ibid).

''Når det er noen andre som ser han hver dag(...) Og at de klarer det bedre. Ja man blir jo litt frustrert.''

Respondent 1 har under hele plasseringen hatt samvær opptil 10 ganger pr. år. I tillegg har de 1 telefonsamtale pr. mnd. Ved samvær kan hennes sønn overnatte en hel helg. De har også 1 uke samvær hver sommer. Mor uttrykker at de har det veldig bra sammen, og har et godt forhold. I 2013 ble samværet imidlertid redusert fordi Barne- og ungdomspsykiatrien har vurdert det som mest hensiktsmessig. Samværet ble vurdert som mer problematisk for gutten enn hva det ville gjøre han godt. Gutten skal innlegges på institusjon på grunn av atferdsvansker, men hun visste imidlertid ikke mer om årsaken til redusert samvær. Samværet skal vurderes på nytt til neste år, og mor synes det er veldig tungt å vite at hun ikke får se han på så lang tid. Videre uttrykker hun at hun er glad for innleggelsen, *''for jeg tror nok at han vil få mer hjelp bare av å være der.''*

Respondent 2 har i de senere år fått økt samværet fra fire ganger pr. år, til seks ganger pr. år. Hun fikk tilbake omsorgen for sin eldste sønn da han var 15 år. Gutten hadde da levd i et fosterhjem som ikke hadde gitt han den nødvendige omsorg. Mor forteller videre at fosterforeldrene tok bare med sine biologiske barn på ferie, fordi de mente gutten var for kravstor og vanskelig. At gutten ikke hadde fått den omsorgen han trengte, kom imidlertid ikke frem godt nok for fylkesnemnda - før gutten hadde bodd hos fosterforeldrene i 5-6 år.

''Og når halve rettssaken var gått og fostermor til den eldste vitnet, så sa dommeren det at saken er avgjort. Og den eldste skulle ikke tilbake i det fosterhjemmet. Og at vi anbefaler (...) kommune på det sterkeste aldri å bruke de som fosterforeldre igjen. Og det sa advokaten til den eldste, at han aldri har opplevd noe sånt. At en dommer sa noe sånt mens rettssaken på gikk, det hadde han aldri vært med på. Aldri i sin karriere opplevd. Og da kom han hjem, og har ikke hatt noe kontakt siden.''

4.5 KVANTITET FREMFOR KVALITET

I samtale med informanten fra barnevernet, kommer vi inn på dette med ressurser. Informanten erkjenner at ressurser, økonomi og tidspress spiller en sentral rolle for hvordan foreldre og barn får oppfølging.

”Jeg vil tro at de som er plassert midlertidig, er vi tettere på. I forhold til de sakene vi allerede har besluttet at barnet ikke skal tilbakeføres. Så i de sakene barnet midlertidig bor på institusjon, så må noen jobbe med relasjonen. For det skjer jo at noen trenger en liten time out ved at barnet bor på institusjon, eller i beredskapshjem. Og så går det seg til når vi har fått ryddet i noen regler, strukturer osv. Så da er vi nok litt tettere på foreldrene. Vi prøver i alle fall. I de sakene vi beslutter at barnet ikke skal tilbakeføres, så jobber vi ikke med det.”

Tidligere forskning viser at foreldre i undersøkelser har forståelse for hvorfor det må være ett organ som barnevernet, men at det stilles spørsmål ved deres arbeidsmetode og bruk av ressurser. Samtidig som de hadde stor forståelse for arbeidsmengde og press, var det mange som hadde klare meninger om hvordan ett kommunalt organ *ikke* kan opptre. Det handlet da om makten og maktutøvelsen barnevernet hadde utøvd ovenfor foreldrene og barna, og konsekvensene dette ville medføre ved ett senere samarbeid. (Slettebøe, 2008).

Som vi tidligere har vært inne på kan det ofte virke slik at profesjonens kunnskap er mer gyldig enn den hverdagskunnskapen foreldrene sitter inne med, og deres opplevelse av sin egen situasjon. (Bunkholdt og Sandbæk, 2008).

Det kan virke som opplevelsen foreldre har av barnevernet er at stort arbeidspress og begrensede ressurser, har mye å si for hvordan kvaliteten av arbeidet blir utført. Samt hvordan relasjonen blir mellom foreldre og barnevern.

5.0 AVSLUTNING

Gjennom denne bacheloroppgaven har vi prøvd å belyse ett tema og ett felt som for mange foreldre kan oppleves som sårt. Det har vært lærerikt og spennende å sette fokus på ett slikt tema det finnes lite stoff om. Det er forsket lite på dette temaet, og det finnes lite litteratur, noe som har gjort det til tider vanskelig å underbygge det respondentene har uttrykt. Samtidig har vi hatt så få respondenter at vi ikke kan trekke noen konklusjon, men ved hjelp av teori og litteratur forsterke deres opplevelse. Imidlertid mener vi at dette er ett viktig tema som behøver mer fokus.

Ut fra flere tema i oppgaven har vi prøvd å si litt om prosessene i en omsorgsovertakelse, både fra ett foreldreperspektiv og ut fra hensyn til barnets beste som ligger implisitt i loven.

Vi opplever at oppfølgingen og relasjonen mellom forelder og saksbehandler har mye med personavhengighet å gjøre, og saksbehandlers personlige kompetanse. At det på grunnlag av flere ting, både økonomi, ressurser og hensyn til tilbakeføring, ofte blir bortprioritert at foreldre uten omsorg for egne barn også skal ha oppfølging.

Vi stiller oss undrende til at begge våre respondenter ikke hadde kjennskap til hva en oppfølging av dem som foreldre gikk ut på, og at de derfor heller ikke har mottatt, eller forsøkt å oppnå hjelp. Samtidig sier de begge noe om at det for dem skulle vært vanskelig å ta imot hjelp fra nettopp barnevernet. En kan derfor tenke seg at oppfølgingen skulle vært gjort av andre instanser, som for eksempel et familiesenter, psykiatri eller et familievernkontor. Ved en for dårlig oppfølging, og sjansene for en bortprioritering på bakgrunn av tid og ressurser i en barneverntjeneste, stiller vi spørsmål om hvilke konsekvenser dette vil få for en eventuell tilbakeføring.

BIBLIOGRAFI

Ekspertutvalget. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling - Ekspertutvalget utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. NOU 2012:5.

Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Høyskoleforlaget AS - Norwegian Academic Press.

Lindboe, K. (2011). *Barnevernloven, 7.utgave*. Gyldendal Norsk Forlag AS 2011.

LOV 1992-07-17 nr 100: Lov om barnevernstjenester.

Olsen, B. P. (2008). *Utfordrende foreldreskap - Under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Sandbæk, V. B. (2011). *Praktisk barnevernsarbeid 5. utgave*. Gyldendal Norsk Forlag AS 2008.

Sandberg, K. (2003). *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Skau, G. M. (2008). *Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Skorstad, S. B. (2008). *Etikk - til refleksjon og handling i sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Slettebø, T. (2008). Foreldres medbestemmelse i barnevernet - en studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning. *Doktoravhandling for graden dr. polit.* Trondheim: NTNU.

Slettebø, T. (2009). *Veileder - Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på insitusjon*. Barne- og likestillingsdepartementet.

Stang, E. G. (2002). Frivillig tiltak og grensene mot bruk av tvang i barnevernet. *Retfærd, Juridisk nordisk tidsskrift*, ss. 1-58.

Tellefsen, G. H. (2003). *Barnet og loven*. Kommuneforlaget AS.

<http://www.forskning.no/artikler/2012/februar/312679>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2009/nou-2009-08/5.html?id=558>

Vedlegg 1.

Intervjuguide – biologiske foreldre

1. Hvordan opplevde du tiden etter omsorgsovertakelsen?
2. Når tok barneverntjenesten kontakt med deg/dere etter omsorgsovertakelsen?
3. Hvilken kontakt tok barneverntjenesten? (brev, telefon etc.)
4. Hvis det var slik at du/ dere ikke ønsket ivaretagelse fra barneverntjenesten, henviste da barneverntjenesten deg/ dere til andre hjelpeinstanser? (familievernkontoret, psykiatrikontor, familiesenteret, VOP)
5. Når barnevernet etablerte kontakt med deg/ dere, fikk dere tildelt en saksbehandler, eventuelt samme person?
6. Hvordan synes du/ dere samarbeidet med saksbehandleren fungerte?
7. Har dere god kontakt, og er det slik at du føler at du har en god relasjon til din saksbehandler?
8. Hvilket forhold har du til barneverntjenesten i dag?

Ved en oppfølging:

9. Er du fornøyd med oppfølgingen du får?
10. I forhold til en oppfølging; Hva var barneverntjenesten opptatt av, og hva var du opptatt av?
11. Følte du at du ble møtt på dine behov?

Tilbakeføring og samvær:

12. Hvor ofte har dere samvær med barnet?
13. Hva tenker du om at andre har hovedomsorgen for ditt barn?
14. Tenker dere at det er aktuelt med en tilbakeføring i fremtiden?

Vedlegg 2.

Intervju guide - barnevern:

Tema: Biologiske foreldres ivaretagelse etter en omsorgsovertakelse.

Redegjøre for/beskrive hvordan de arbeider i forhold:

- Til situasjoner der omsorgsovertakelse er aktuelt.
- Om retningslinjer
- Prosedyrer
- Eventuelle samarbeidspartnere som trekkes inn osv.

Barnevernloven § 4-16 pålegger barneverntjenesten en fortløpende plikt til å følge med i hvordan det går med barn og foreldre når det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse.

Oppfølgingsansvaret gjelder så lenge vedtaket består.

1. Hva er årsaken for at foreldre blir fratatt omsorgen?
2. Er det med i vurderingen/utgangspunktet at barnet skal tilbakeføres?
3. Hva tenker barnevernet om foreldres evne til endring?
 - Jobbes det med/sammen med foreldrene etter omsorgsovertakelse?
 - Praksis – foreldres mulighet til å komme i posisjon igjen slik at de kan makte omsorgen for barnet.
 - Erfaring etc.
4. Hva blir konsekvensene for foreldre etter en omsorgsovertakelse?
 - Eks. psykisk helse
5. Hva tenker barnevernet om samvær med biologiske foreldre, og hvorvidt tenker Barnevernet at det er hensiktsmessig?
6. Evt. hva er årsaken til at minimum samvær kun er ca 4 gang pr. år?
 - Hva gjør det med barna ifht. tilknytning og relasjon, at samværet med foreldre skjer ca hver 3mnd?
7. Er det hensiktsmessig, eller burde samværet ha økt?
8. Hva blir konsekvensene for barna ved eventuell tilbakeføring, etter at de har vært i fosterhjem over lengre tid? I fht tilknytning til fosterforeldre vs. tilknytning til mor og far.
 - 2 åring vs. 8 åring – tilknytning og relasjon til mor og far.

9. Dersom en oppfølging av foreldre har vært bedre, har sjansene for en tilbakeføring vært større?
 10. Hvilke tanker har de om deres ansvar for oppfølging av foreldre, når de primært jobber for barnets beste?
 - Kan det ha noen innvirkninger for oppfølging av foreldre?
 11. Spiller økonomi og ressurser innad i Barnevernet, inn for ivaretagelse av foreldre?
 12. Hvilke erfaringer de har på godt og vondt
 13. Hva som fungerer/ikke fungerer og hvorfor
 14. Hva som burde vært gjort annerledes osv.
-